

MAPOVÁ SBÍRKA KNIHOVNY BENEDIKTINSKÉHO KLÁŠTERA V RAJHRADĚ

Petra Krívová

Založení mapové sbírky benediktinského kláštera v Rajhradě lze datovat k roku 1868, kdy místní mnich Beda Dudík koupil z pozůstalosti rakouského šlechtice a vojenského důstojníka, hraběte Eugena Viléma Haugwitzze jeho sbírku map. K této sbírce se přidaly i atlasy, které již byly v knihovně zapsány a vznikla tak samostatná sbírka map a atlasů. Mapy zinventarizoval další z rajhradských mnichů Maurus Kinter. Jeho inventář opsal v roce 1879 Johann Hložek a vznikl tak katalog sbírky – *Catalogus tabularum geograph. Bibliothecae monasterii Raygradensis O. S. B.* Tento katalog je dodnes jediným použitelným soupisem k této sbírce. Je rozdělen na dvě části – na část map a část atlasů. Na začátku je krátký úvod a poté následují jednotlivé záznamy o mapách a plánech. Ty autor seřadil abecedně, a to podle názvu jednotlivých území či měst, které zobrazují. Tyto názvy jsou překládány do němčiny.¹

Každý list v katalogu rozdělili autoři na několik kolonek. V první se nachází pořadové číslo mapy napsané římskými čísly.² Následuje pořadí mapy v rámci jednotlivých písmen, pak číslo v rámci názvů, pokračuje se názvem mapy tak, jak je na titulu. Dále se uvádí počet listů, velikost, autor, vydavatel, místo vydání, pak rok vydání a poznámka, která může obsahovat další číslování, popř. údaj o tom, že chybí některý z listů apod.

V katalogu je celkem 956 záznamů o mapách a plánech na 892 signaturách a 44 záznamů o atlasech. Nejstarší mapou uvedenou v katalogu byla mapa Bavorska,³ kterou vydal Peter Weihner roku 1579. Bohužel je to jedna z map, která dnes ve sbírce již není. Většina map ve sbírce byla vydána v 18. stol., menší část je z 19. století a jen 13 map má dataci před rokem 1700. Mnoho map ale není datováno. Zvláštní součástí sbírky jsou mapy označené jako Kriegskarte a mělo by jít o vojenské mapy. Co se týká jazyků, ve kterých jsou mapy tištěny, převažují latina,

¹ Např. mapa Švédska Geographisk Charta öfwer West:Norrlands Lähn eller Angerman-Medelpad och Jemtland, tillika med Asele Lappmark, je v katalogu pod názvem Alsen.

² Pravděpodobně při prepisování docházelo k chybám, takže čísla na mapách a v katalogu se občas neshodují.

³ Celý název byl Karte des Landes und löblichen Fürstenthums Ober- und Nieder- Baiern, samt den aliegenden anderen Herrschaften, darinnen die Städte, Märkte, Klöster, Schlösser, Dörfer, Gebirg, Wald, Wasser, Flüsse, Seen, Weiher und anderes, auf des Fleissigste verzeichnet.

němčina a francouzština. Často dochází k použití více jazyků na jedné mapě, např. název latinsky, souběžný název francouzsky a geografické názvy nizozemsky.

V technice tisku převažují mědirytiny nad litografiemi a jinými způsoby tisku. Ve sbírce se nacházejí také kresby. Mapy jsou většinou částečně kolorované, a to alespoň hranice či některá území.

Co se týká zobrazovaných území, najdeme zde převážně mapy Evropy a evropských států, Afriky, Asie a Ameriky. Ve sbírce se nalézá 20 map Čech. Podle katalogu by zde mělo být i 23 map Moravy, které se ale v průběhu let ztratily. Z dalších evropských států převažuje zobrazení Rakouska, Německa, Francie, Itálie či Pruska. Často se objevují mapy dílčích území či historických zemí – Slezsko, Švábsko, Provence či Korutany. Z velkých měst můžeme obdivovat plány Amsterodamu, Vídně, Paříže, Londýna, Neapole a dalších. Kromě toho jsou ve sbírce i mapy jednotlivých zemských polokoulí.

Co se týká atlasů, katalog uvádí 44 pořadových čísel, přičemž tři pořadová čísla mají 3 díly, tzn. že jde o celkem 50 svazků. Nejstarším atlasem byl *Theatrum orbis terrarum*, který vyšel roku 1571 v Antverpách. Ani ten už v knihovně není, stejně jako 18 dalších. Datace atlasů spadá také většinou do 18. a 19. stol., dva atlasy vyšly v 17. stol a 7 je nedatovaných.⁴ Nevíme, jak byly mapy v minulosti ukládány, ale v současné době se nachází ve skříních v sále rajhradské knihovny.

Sbírka nebyla nikdy systematicky doplňována, přesto se v ní roku 1915 údajně nacházelo 2300 map. V roce 1939 se rajhradskou sbírkou map zabýval profesor geografie František Koláček, ale o jeho práci nejsou žádné zprávy.

Podle revize, kterou podle katalogu provedl prof. Skutil v roce 1952, chybělo 111 map uvedených v katalogu, ale bylo nalezeno 110 jiných map. Podrobnější informace o ztracených i nalezených mapách a plánech jsou ve Zprávě o revisi mapové sbírky v rajhradském klášteře ze dne 22. září 1952, kterou máme v knihovně k dispozici. V této zprávě se také hovoří o nevhodném očíslování map již zmíněnými římskými číslicemi a také o nevyhovujícím uskladnění. Dále jsou zde návrhy na opravy poškozených map a na úpravu formátů tak, aby se mapy lépe ukládaly.

Když se v devadesátých letech minulého století vracela knihovna z depozitáře Moravské zemské knihovny zpět do klášteřa, byly mapy pouze spočítány, podrobnější revize nebyla provedena.

V současné době revize probíhá, a to formou katalogizace map do knihovnického systému Clavius. Stejně jako před více než padesáti lety se i dnes provádí podle Kintrova či Hložkova katalogu. Až do signatury 240 se postupovalo podle záznamů tak, jak jdou po sobě, pak se začaly přednostně katalogizovat mapy uložené v papírových obálkách. Nyní se opět pokračuje tak jako na začátku.

⁴ Chybí 2 z 16. stol., 1 ze 17. stol., 8 z 18. stol., 4 z 18. stol. a 4 nedatované.

V současné době je zkatologizováno 432 map a plánů. Nově se mapám přidělují přírůstková čísla, signatura se shoduje s pořadovým číslem mapy v katalogu. Oproti návrhům necháváme číslování římskými číslicemi. Při katalogizaci se postupuje podobně jako u katalogizace knih. Zapisuje se název mapy, popř. podnázev, autor, dále rytec, autoři výzdoby, místo a datum vydání, vydavatel i tiskař. V rozsahu se uvádí, zda jde o jednotlivou mapu nebo soubor několika listů, dále technika tisku a rozměry. Specifikem map jsou údaje o měřítku. Měřítko jsou uvedena na vlastní mapě většinou v grafické podobě a vzdálenosti se počítají převážně v mílich (německé, francouzské, anglické apod.). Pro lepší zachycení zobrazeného území určujeme také geografické souřadnice pomocí internetových stránek www.geonames.org. Zde se vyhledává nejsevernější, nejjihnější, nejvýchodnější a nejzápadnější místo z popisované mapy. Na mapách sice souřadnice uvedeny jsou, ale často se neurčují od Greenwiche jako v současné době, ale od jiných bodů, např. Ferro či Londýn. V poznámce se nacházejí především informace o výzdobě. Mapy mají velmi bohatě zdobené parergy, v případě rajhradských map však nejsou kolorované. V poznámce se uvádějí informace např. o tom, zda je mapa podlepena plátnem či na kolik částí je rozdělena. Další údaje v záznamu jsou podobné jako u knih – konspekt, MDT, geografické jména či chronologické termíny. Záznamy o mapách a plánech mohou zájemci najít v katalogu knihovny přístupném na internetových stránkách Muzea Brněnska.

Po zkatologizování se mapy fotografují a prozatím ukládají do depozitáře Památníku písemnictví. V nejbližší době začneme s lepením speciálních štítků, kde bude uvedeno přírůstkové číslo, signatura a čárový kód. Zakoupeny byly též speciální krabice z nekyselého papíru, ve kterých budou mapy uchovány. Trvalé umístění najdou opět v historickém sále knihovny, kde bohužel nejsou odpovídající podmínky. Půjčování map a atlasů se stejně jako půjčování knih řídí Knihovním a badatelským řádem knihoven Muzea Brněnska a Knihovny benediktinského opatství Rajhrad.

Hudbou budoucnosti je pro nás zpřístupnění digitalizovaných map na internetu.

Rajhradská sbírka map a atlasů určitě nepatří mezi největší či nejvýznamnější sbírky tohoto druhu, přesto jsou pro nás tyto doklady o vývoji států i měst důležité i proto, že zde máme možnost obdivovat fantazii a zručnost našich předků.